

ג' ל י ו נ ו ר ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ - השנה החמש עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות ג'שי מזרחי באטריקה

וישאל (תש"ז)

ל"ב כ"ד - ל'
עיינן גם גליון וישלח תש"ה שאלה ד'

א. כ"ה ויותר יעקב לבדו.

בראשית רבה ע"ז א: ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר' סימון אמר: "אין כאל ישורון" (דברים ל"ג ו'). "אין כאל" - ומי כאל?

ישורון - הנאים והמשוכחים שבהם.
"אין כאל" - ומי כאל? ישורון - ישראל שבא. מה הקב"ה כתוב בו "ושבג ה' לבדו" - אף יעקב: "ויותר יעקב לבדו".

ובספר "התירוש" לשר העדולמי (על מדרש רבה) מפרש: והכוונה רמה ונשאה, לרמז שבאחרית הימים תמלא הארץ דעת והאמתיות, שיעקב בחר לו יה נושא דולמ משנות אלפים, יותרו לבדם בארץ והאלילים כליל יחלוף, רק האמונה הצרופה באילוקי אמת היא לבדה תותר בכל הארץ ובכל הזויים. ממש ככוונת המליצה "ושבג ה' לבדו ביום ההוא".

א. המתאים מדרש זה למהלך העניינים שבפסוקים הנאים (כ"ד-ל')?

ב. ד"ה ויאבק איש עמו.

בראשית רבה ע"ז ג'. ר' חמא בר' חנינא אמר: שרו של עשו הגיה הוא, דהוה אמר ליה (ל"ג ו') "כי על כן ראיתי פניך בראות פני אלוהים ותרצני". ופרשו רז"ל שהוא שרו של עשו.

להבנת המושג "שר" הנאמר כאן מועתקים בזה דברי ר' נחמן קרוכמל מתוך מוכה נבוכי הזמן שער ד' "גויים ואלוהיו": ... כי אין עצמות האומה במה שהיא אומה, כי אם עצמות הרוחני שבה. ... אין אומה אובדת וכלה לגמרי, עד שיכלה ויעצר הרוח הכולל לה ומעמידה. ... מה שקראנוהו רוח הכולל לאומה, אומה הוא מת שיקדא בתורה ובנביאים בלשון תחילת המחשבה (=הבטויים הצירויים, המוחשיים שבתורה) שהוא לשון כל הצירויים בתורה - "אלוהי האומה", ובדברי בעלי החזיון (דניאל) זכמה התלמוד "שר האומה". היינו שלקחו כלל הרוחניות המתפשט וגובר באומה אומה ושמו אותו (שם) כלל הרוחניות) לעצם ודבר מיוחד בשם ותארום מיוחסים לו. וכמו שמלך האומה הוא המקשר ומיוחד אותה (=את האומה) בחיצוני ולענינים (=ולמראית עין), כן "אלהיות" שלה הוא המיוחד ומקשר אותה בפנימיותה. ובה תבין כונת המקרא: (שמות י"ב י"ב) "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים"; (ירמיהו מ"ו כ"ה) "הנני פוקד על אומן מנוא ועל פרעה ועל מצרים ועל אלוהיה"; (ירמיהו מ"ח) "ויצא כמוש בנולה" וכוונת עמק המאמר להכמיס: "אין תקב"ה נפרע מן אומה עד שנפרע מאלוהיה תחילה".

השנה לשמוש במושג "שר האומה" גם

רש"י שמות י"ד ד"ה והנה מצרים נוטע אחרים: ראו שר של מצרים נוטע מן השמים לעזור למצרים.

וכן עיינן בדברי המדרש תנחומא ויצא, הובאו בגליון ויצא תש"ו שאלה ב.

ג. הסבר לפי זה את המושג שר האומה.

מה כונת ההאבקות הזאת דוק במקום זה: בין תפלת יעקב (ל"ב י"ג).

דבין פנישת יעקב עם עשו (ל"ב ו').

ג. כ"ז לא שלחך בי אם ברכתני

רש"י ד"ה ברכתני: הודה לי על הברכות שעשו מערער עליהן.
מה קשה לו?

האם מתאים פרושו זה לפרושו לפי כ"ה על ה"איש"?

ד. כ"ט לא יעקב אמר עוד שמך כי אם ישראל.

פרוש אגוד: אמר לו יעקב: "כיון שאתה שרו של עשו לא אניחך עד שתחול לי מן הברכה שברכני אבא!" אמר לו: "דמי מטרעם עליך?" אמר לו: "שאמר לי עשו: הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים?! (כ"ז ל"ה)."

"ויברך אותו שם" - וזאת הברכה שברכו, שמחל לו על הברכות.

(כ"ז) כיצד נראה - לפי מדרש זה - מעשה יעקב בפרשת תולדות בעיני עצמו?

ה. למה זה תשאל לשמי

רש"י: אין לנו שם קבוע, משתנים שלותינו לפי מצות עבודת השליחות שאנו משפלים. רמב"ן: אמר: אין לך ביוצת שמי תועלת, כי אין הכח והיכולת בלתי לה לבדו. אם תקראני לא אענך וגם מצרתך לא אושעך, אבל עתה אברך אותך כי כן זוויתתי. (ולא פרש הכתוב הברכה, והקלוב מה שאמר רבותינו, שהודה לו על כל הברכות שם במקום ההוא...)

1. הסבר, מה הרעיון הצפון בזה שאין למלאכים שם קבוע.

2. השוה דברי רש"י כאן לדבריו בראשית י"ה ל"ג ד"ה ואברהם שב למקומו י"ס כ"ב " כל לא אוכל

מה המגמה השוה בשני המקומות?

(עיינן גם דברי בעל גור אריה גליון וירא תש"ה שאלה 2)

3. במה מסייעים הפסוקים שופטים י"ג ט"ו - י"ח להבנת העניין?